
UVOD

U procesu uzajamne katalogizacije COBISS istovremeno se ažuriraju lokalne bibliografske baze podataka biblioteka i uzajamna bibliografska i normativna baza podataka. Pored bibliografskih, bibliografske baze podataka sadrže i podatke o stanju fonda.

U COBISS-u je struktura podataka definisana formatom COMARC za mašinski čitljiv zapis, i to:

- format COMARC/B za bibliografske podatke
- format COMARC/A za normativne podatke
- format COMARC/H za podatke o stanju fonda

Formati COMARC/B i COMARC/A zasnovani su na formatu UNIMARC koji predstavlja međunarodni standard koji razvija IFLA Universal Bibliographic Control and International MARC Programme (UBCIM).

Format COMARC/H za podatke o stanju fonda oblikovao je IZUM, jer u vreme zasnivanja sistema uzajamne katalogizacije format UNIMARC za podatke o stanju fonda još nije postojao (trenutno je u pripremi). Polazne osnove za format COMARC/H potvrdili su učesnici sistema uzajamne katalogizacije na sastanku 7. i 8. novembra 1989. godine u Mariboru, na kome su razmatrali dokument “*Centralni katalog serijskih publikacija kao sastavni deo jugoslovenske bibliografsko-kataloške baze podataka*”.

Osnovu za oblikovanje strukture podataka o stanju fonda činili su analiza podataka o fondu i analiza poslovnih procesa kod tadašnjih aktivnih učesnika sistema uzajamne katalogizacije. Pored toga, u pripremi formata COMARC/H ključnu ulogu imale su i preporuke predloga standarda ISO/TC46/SC9-N34. Kod kasnijih dopuna formata COMARC/H uvažavali smo i druge standarde za obradu podataka o stanju fonda, kao što su ANSI Z39.44-1986, format MARC 21 (ranije nazivan USMARC) i druge *de facto* standarde.

COMARC/H određuje:

- zbirne podatke o stanju fonda koji se nalaze u uzajamnoj bazi podataka i u lokalnim bibliografskim bazama podataka i omogućuju funkciju COBISS+ te funkciju koordinacije nabavke za strane serijske publikacije;
- detaljne podatke o stanju fonda koji se nalaze samo u lokalnim bibliografskim bazama podataka i omogućuju automatizovanje postupaka inventarisanja građe, pozajmice građe, nabavke monografskih publikacija i praćenja dotoka serijskih publikacija te automatizovanje drugih internih postupaka.

Format COMARC/H prilagođen je sistemu uzajamne katalogizacije COBISS koji je opisan u priručnicima *COBISS3/Katalogizacija* i *COBISS2/Katalogizacija*. Kao pomoć prilikom unosa građe u okviru sistema uzajamne katalogizacije korišćene su sledeće maske za unos: M – monografske publikacije (knjižna građa), K – kontinuirani izvori te Z – zbirni zapisi, A – članci i ostali sastavni delovi i

N –neknjižna građa. Ove maske za unos obuhvataju izbor polja, potpolja i elemenata potpolja koji se najčešće koriste prilikom unosa određenog bibliografskog nivoa.

Polja su označena nizom od tri broja, a potpolja i elementi potpolja slovom ili brojem. Najmanja jedinica informacije, koju sistem prilikom pretraživanja i ispisivanja programski prepoznaje, je potpolje kod formata COMARC/B i COMARC/A, a kod formata COMARC/H to je element potpolja. Polja/potpolja, elementi i kodovi koji su ukinuti označeni su s dve zvezdice "***".

Namena priručnika *COMARC/H* je da pruži što preciznija uputstva za upotrebu formata. Priručnik je podeljen na pet sadržinskih blokova i tri dodatka.

U prvom bloku je predstavljeno osnovno razgraničenje podataka na zbirne i detaljne podatke o stanju fonda te njihovo beleženje po pojedinim nivoima (uzajamni i lokalni).

Tri kraća bloka predstavljaju polja koja čine format COMARC/H:

- polje 998 – *Zbirni podaci o stanju fonda*
- polje 997 – *Podaci o stanju fonda za serijske publikacije*
- polje 996 – *Podaci o stanju fonda za monografske publikacije*

U poslednjem bloku, koji je najobimniji, dati su opisi potpolja s pojedinim elementima koji nastupaju u abecednom redosledu, nezavisno od polja kojem pripadaju. Najpre je dat pregled svih potpolja i elemenata koji mogu da se pojave u poljima 998, 997 i 996, a zatim je opisana upotreba indikatora kod spomenutih polja. Opis pojedinog potpolja čini opšti opis potpolja nakon čega slede spisak elemenata s maksimalnom dužinom i opis elemenata, ako potpolje ima elemente. Na kraju su dodati i primeri iz stvarnih zapisa, preuzetih iz baza podataka, koji mogu biti i promenjeni zbog konstantnog ažuriranja baza podataka. U slučajevima u kojima je navedeno polje 998, kod potpolja 998c nije prikazan sadržaj svih devet elemenata tog potpolja, već samo sadržaj elementa 7. Sadržaj svih elemenata je vidljiv u segmentu *COBISS3/Fon* među atributima klase **Polje 998** i klase **Građa**.

Nakon sadržinskih blokova nastupaju sledeći dodaci:

- *Dodatak A*: Sadržaj podataka o stanju fonda (pregled potpolja i elemenata s prikazom ponovljivosti ili neponovljivosti, stepena obaveznosti i prisutnosti na uzajamnom i/ili lokalnom nivou)
- *Dodatak B*: Preporučene skraćenice
- *Dodatak C*: Poseban primer unosa na više nivoa

Priručnik je urađen tako da omogućuje jednostavno i jevtino dopunjavanje. Prilikom promene ili dopune formata zamenjuju se samo one strane na kojima je došlo do promene. Dopunjene strane su označene novim datumom, a sama promena sadržaja je, zbog lakšeg prepoznavanja, na ivici strane označena vertikalnom crtom. Nove i/ili promenjene strane IZUM redovno šalje članovima sistema COBISS na adresu osobe za kontakt za COBISS.

Molimo sve korisnike ovog priručnika da nam saopšte svoje primedbe i predloge te na taj način doprinesu unapređenju do sada oblikovanih rešenja.